

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THÁI DUY

**HỢP TÁC CÙNG CÓ LỢI TRONG VIỆC SỬ DỤNG
TÀI NGUYÊN NƯỚC CỦA CÁC QUỐC GIA
VÙNG HẠ NGUỒN SÔNG MÊ CÔNG**

Chuyên ngành: ĐỊA LÝ HỌC

Mã số: 60 31 05 01

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Vũ Như Vân

THÁI NGUYÊN, 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu, kết quả nghiên cứu luận văn là trung thực và chưa có ai công bố trong một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2013

Tác giả

Nguyễn Thái Duy

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới thầy - TS. Vũ Như Vân - người đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình nghiên cứu luận văn tốt nghiệp.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo, xin cảm ơn bạn bè trong và ngoài khoa Địa lí đã động viên, đóng góp ý kiến cho vấn đề mà tôi tìm hiểu.

Tôi xin chân thành cảm ơn trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện cho tôi hoàn thành luận văn tốt nghiệp đúng thời gian.

Thái nguyên, tháng 04/2013

Học viên

Nguyễn Thái Duy

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT	vi
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	vii
DANH MỤC CÁC HÌNH.....	viii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu.....	1
3. Giới hạn phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu	2
5. Lịch sử nghiên cứu	4
6. Những đóng góp của đề tài	5
7. Cấu trúc của luận văn.....	5
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC HỢP TÁC	
CÙNG CÓ LỢI TRONG VIỆC SỬ DỤNG TÀI NGUYÊN NƯỚC.....	6
1.1. Cơ sở lý luận	6
1.1.1. Khái niệm “Toàn cầu hoá”	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Vấn đề sử dụng nước các lưu vực sông.....	7
1.2. Cơ sở thực tiễn	9
1.2.1. Sông Mê Công - mối quan tâm chung của các nước trong khu vực Đông Nam Á.....	9
1.2.2. Mối quan tâm chung giữa các nước hạ nguồn, giữa hạ nguồn với các tổ chức quốc tế và các quốc gia ngoài vùng	13
Tiểu kết chương 1	26

Chương 2: TÀI NGUYÊN NƯỚC HẠ NGUỒN SÔNG MÊ CÔNG: TIỀM NĂNG, CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC VÌ MỤC TIÊU HỢP TÁC PHÁT TRIỂN CÙNG CÓ LỢI	27
2.1. Tổng quan về khu vực Đông Nam Á bán đảo và Tiểu vùng sông Mê Công mở rộng (GMS).....	27
2.1.1. Tổng quan về lưu vực sông Mê Công (Cửu Long)	27
2.1.2. Các khái niệm phát sinh: Khu vực Đông Nam Á bán đảo / Tiểu vùng Mê Công mở rộng (GMS) / Vùng hạ nguồn sông Mê Công	29
2.2. Đặc điểm tổng quát về lưu vực Mê Công	33
2.2.1. Đặc điểm về tự nhiên	33
2.2.2. Đặc điểm lịch sử, dân cư, xã hội	36
2.2.3. Những thách thức lớn trong lưu vực	39
2.3. Biến đổi khí hậu toàn cầu.....	48
2.4. Xung đột lợi ích địa - kinh tế/ địa - chính trị giữa các quốc gia trong lưu vực	50
2.5. Cơ hội hợp tác	54
2.5.1. Hợp tác trên quy mô khu vực - Tiểu vùng Mê Công mở rộng(GMS).....	54
2.5.2. Các chương trình hợp tác phát triển tiểu vùng Mê Công	55
2.5.3. Hợp tác Mê Công trong khuôn khổ ASEAN.....	58
2.6. Cơ hội và thách thức của Việt Nam khi tham gia hợp tác GMS	59
Tiểu kết chương 2	61
Chương 3: PHƯƠNG HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP NHẪM HỢP TÁC CÙNG CÓ LỢI CHO CÁC QUỐC GIA VÙNG HẠ NGUỒN SÔNG MÊ CÔNG	62
3.1. Quan điểm và phương hướng trong các chương trình phát triển bền vững của Ủy hội sông Mê Công	62

3.1.1. Chương trình quy hoạch phát triển lưu vực (BDP)	62
3.1.2. Chương trình môi trường (EP)	63
3.1.3. Chương trình Đối thoại nước khu vực sông Mê Công (MWD)	63
3.2. Các giải pháp hành động và kiến nghị đối với các quốc gia	64
3.2.1. Các giải pháp hành động	64
3.2.2. Kiến nghị đối với các quốc gia	83
Tiểu kết chương 3	94
KẾT LUẬN	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO	97
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
ASEAN	Hiệp hội các nước Đông Nam Á
ADB	Ngân hàng phát triển Châu Á
BDP	Chương trình quy hoạch phát triển lưu vực
ĐBSCL	Đồng bằng sông Cửu Long
EP	Chương trình môi trường
EWEC	Hành lang kinh tế Đông - Tây
FAO	Tổ chức lương thực và nông nghiệp
GDP	Tổng sản phẩm trong nước
GMS	Tiểu vùng Mê Công mở rộng
KTTĐ	Kinh tế trọng điểm
MRC	Ủy hội Mê Công
MWD	Chương trình đổi thoai nước
NSEC	Hành lang kinh tế Bắc - Nam
SEA	Báo cáo đánh giá môi trường chiến lược của Ủy hội sông Mê Công
SEC	Hành lang kinh tế phía Nam
SMC	Sông Mê Công
RNM	Rừng ngập mặn
TCH	Toàn cầu hoá
LMI	Sáng kiến hạ nguồn sông Mê Công
USGS	Cơ quan nghiên cứu Địa lý Hoa Kỳ
DRAGON	Mạng lưới Quan trắc toàn cầu và Nghiên cứu đồng bằng
USAID	Cơ quan phát triển quốc tế Hoa Kỳ
HTM	Học thuyết hiện thực mới
IPCC	Ủy ban liên chính phủ về biến đổi khí hậu

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Lý giải của thuyết hiện thực mới về hợp tác Mỹ-Mê Công	24
Bảng 2.1. Đa dạng sinh học của Mê Công.....	36
Bảng 2.2. Sự khác biệt giữa các quốc gia trong lưu vực sông Mê Công.....	38
Bảng 2.3. Tỷ lệ diện tích lưu vực và lưu lượng nước ở thượng và hạ nguồn sông Mê Công.....	55
Bảng 2.4. Triển vọng Tiểu vùng sông Mê Công tới 2020	56
Bảng 2.5. Các bậc thang thủy điện trên sông Lan Thương (Trung Quốc)	57

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1. Lưu vực sông Mê Công.....	28
Hình 2.2. Các nước Đông Nam Á bán đảo	30
Hình 2.3. Biểu đồ thể hiện sự biến động diện tích rừng ngập mặn của ĐBSCL qua các năm(1950 - 2002).....	40
Hình 2.4.Các dự án thủy điện được đề xuất/lập kế hoạch, đang xây dựng, tồn tại ở lưu vực sông mê Công, tháng 9/2008.....	42

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Sông Mê Công trong tiếng Thái nghĩa là “dòng sông mẹ”, bắt nguồn từ cao nguyên Vân Nam (Trung Quốc), chảy qua Lào, Myanma, Thái Lan, Campuchia và đổ ra biển Đông ở Việt Nam. Cũng như bao dòng sông khác mang trong mình những đặc điểm riêng về điều kiện tự nhiên, sở hữu sự đa dạng vô cùng lớn về thủy sinh vật, sự lưu thông của sông Mê Công tạo nguồn thủy sản dồi dào, duy trì những vùng đồng bằng màu mỡ, đảm bảo an ninh lương thực cho các quốc gia trong khu vực. Đồng thời đây cũng là tài sản văn hoá - xã hội - kinh tế vô giá của các quốc gia ven sông cùng chia sẻ.

Tuy nhiên, việc khai thác nguồn nước Mê Công đang đặt ra không ít thách thức trong việc phát triển kinh tế - xã hội đối với các quốc gia Đông Nam Á bán đảo, nhất là vấn đề xây dựng đập thủy điện trên dòng sông này. Câu hỏi này đặt ra cho các quốc gia cùng sử dụng chung nguồn nước sông Mê Công sau khi mà chính phủ Lào dự kiến sẽ xây dựng đập thủy điện lớn đầu tiên trên dòng chính hạ lưu sông Mê Công - Thủy điện Xayaburi. Việc xây dựng thủy điện trên dòng chính sông Mê Công sẽ tác động như thế nào đối với hạ lưu các quốc gia trong khu vực Đông Nam Á bán đảo nhất là đối với Việt Nam - quốc gia cuối nguồn chịu tác động của các hoạt động thượng lưu... Và các quốc gia vùng hạ lưu cần hợp tác như thế nào trong việc sử dụng, khai thác hợp lý các nguồn lợi đặc biệt nguồn nước mà sông Mê Công mang lại.

Nhận thức được tính thời sự và cấp thiết nêu trên, chúng tôi chọn đề tài: ***"Hợp tác cùng có lợi trong việc sử dụng tài nguyên nước của các quốc gia vùng hạ nguồn sông Mê Công"***.

2. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục tiêu

Nghiên cứu nhằm làm rõ những nguồn lợi mà sông Mê Công mang lại, và việc hợp tác trong vấn đề liên quan tới sự phát triển kinh tế - xã hội của các quốc gia Đông Nam Á bán đảo nhất là trong vấn đề sử dụng chung nguồn nước hạ nguồn sông Mê Công.